

Visita abacial al priorat de Santa Maria de Besalú

SILVIA MANCEBO GARCIA

Historiadora d'Art

1429 març 10-13

L'abat del monestir de Sant Ruf de Valença <del Delfinat> visita el priorat de Santa Maria de Besalú, del qual és el superior, en presència, entre d'altres, del procurador de Pere de Darnius, a qui la Seu Apostòlica ha encomanat la seva reparació. I, tal com acostuma a fer-se als membres d'aquest monestir, inicia la visita a l'altar major de l'església del priorat, que troba desprovist dels ornaments habituals a causa dels desperfectes que el terratrèmol ha ocasionat en aquest extrem del temple, on han quedat destruïts el mur rere l'altar i els dos costats de la paret i que, tot i mantenir-se dempeus, amenaça ruïna. Seguidament, visita la capella sud de l'església, que acull l'altar de Sant Miquel i es conserva força íntegra i segura per a la celebració dels oficis, amb la condició que es disposi un parament de posts davant l'altar per a protegir el celebrant del vent, i, per aquest motiu, ordena als canonges i als altres servidors del priorat dedicats al servei diví que hi celebrin les hores canòniques i les misses, sempre segons el costum del monestir de Sant Ruf, tal com han fet els priors anteriors, i que s'hi construeixi una porta falsa perquè no hagin de travessar zones perilloses de l'església abans no es restaurin; la capella nord o de la Santa Creu, que té les parets i els arcs malmesos per les juntes i només es pot reparar amb un gran dispendi; el cor, on els canonges acostumen a dir les hores; la gran volta de l'església, una meitat de la qual s'ha esfondrat i l'altra encara resta, tot i que perilla d'ensorrar-se; les sis campanes del priorat, una de les quals és trencada, que s'han

aplegat gairebé totes al dormitori i que l'abat ordena que s'instal·lin sobre la capella de Sant Miquel perquè es puguin tocar convenientment, i la nau del temple, que conserva les parets prou sòlides per a sostenir-ne el sostre de fusta i es pot reparar i cobrir. A continuació, l'abat examina els llibres de l'església, que també troba reunits al dormitori i es conserven en mal estat en la seva major part, i ordena al sagristà, a qui correspon fer-ho per raó del seu ofici, que faci restaurar i enquadrar els volums necessaris al culte. S'inventarien després les vestidures eclesiàstiques, les robes i el parament dels altars, les joies i els altres béns que el canonge i sagristà Guillem Reinard va encomanar a Bartomeu Vilar, les creus que el mateix sagristà va traslladar fora del priorat després del terratrèmol d'aquest any i, finalment, les tines i els recipients presents als dos cellers. Tot seguit, l'abat ordena que el prior o l'administrador del priorat restauri i faci cobrir adequadament el dormitori, que té els sostres febles i les parets derruïdes, si bé no a causa del terratrèmol, per a garantir la seguretat dels canonges claustrals i que el proveeixi de llits apropiats; que faci cobrir amb teules la part de l'església que no s'ha esfondrat per tal de preservar-ne el mur de la pluja; que el prior i el sagristà, cadascun segons la seva obligació, reparin la coberta de la part oriental del claustre, on el darrer té la seva cambra, i que el prior faci construir dos pilars sota els dos arcs d'aquesta banda que, en cas contrari, s'ensorrarien i restauri i faci cobrir la part nord del claustre, on hauran de construir-se dos pilars més per a sostenir les bigues de la solana i dels sostres que hi ha prop de la part de la paret de la fortalesa que amenaça d'enderrocar-se. Per acabar, l'abat dicta diferents disposicions relacionades amb la celebració dels oficis i amb el nombre, el proveïment i la vida quotidiana dels canonges i ordena que es capbrevin i inventariïn els béns del priorat.

B. Còpia simple en paper, coetània. Barcelona. Biblioteca de Catalunya. Fons i col·leccions documentals de l'Arxiu Històric de la Biblioteca de

Catalunya, caixa IX, document núm. 3926, 220 x 150 mm. Quadern constituït per 14 fulls, foliats modernament amb llapis. Estat de conservació bo, malgrat presentar pigmentació causada per microorganismes a partir del foli 3v i descoloració de la tinta a les darreres línies del text. S'observa la intervenció de dos escriptors en la realització de la còpia.

¹/Foli 1r/ ²Iesus. Visita³ abbatis Sancti Ruffi⁴

Anno Domini⁵ M^o IIII° XXIX° a Nativitate Domini sumpto et die X marcii, reverend[us] ⁷in Christo pater et dominus⁸ Dominicus⁹ Vitalis, miseratione divina humilis abbas monasterii Sancti Ruphi Valentinensis, ad romanam Ecclesiam nullo medio pertinentis, superior in spiritualibus et temporalibus prioratus Beate Marie de Bisalduno, Gerundensis dyocesis, a prefato monasterio immediate dependentis, convocatis canonicis residentibus in eodem prioratu et cum prioribus¹⁰ prefato domino assistentibus et iuratis dicti loci ac pluribus aliis notabilibus personis presentequo procuratore venerabilis patris domini Petri de Darnicibus, cui Sedes Apostolica dictum prioratum comendavit ex ipsius Sedis dispositione¹¹ ad reformandum reformanda et reparandum reparanda, in hunc qui sequitur modum processit ad suam visitationem, faciendam iuxta constitutiones et morem ac consuetudinem prefati monasterii Sancti Ruphi et religionis eiusdem:¹²

Et primo prefatus reverendus dominus abbas¹³ \accessit/ ad ecclesiam dicti prioratus et ad altare maius dicte ecclesie cum prenominatis iuratis et aliis personis, incipiens suam visitacionem in dicto altari secundum consuetudinem solitam servari in visita/cione facienda in membris dicti monasterii Sancti /foli 1v/ Ruffi. Quod quidem altare repperit discoho/pertum, sine mapis, corporalibus¹⁴, pallidis¹⁵, cruce et aliis ornamentis consuetis ornari et decorari domus Dei; et hoc propter ruinam terre motus, qui extremam partem ipsius ecclesie, retro dictum altare, ex eodem motu dissolvit murum ipsius

su/mitatis et hinc inde a lateribus parietem ipsius ecclesie, que pars adhuc stat, sed periculosam minatur ruynam.¹⁶

Successive \visitavit/ capellam a parte meridiei¹⁷, \in qua/ dicitur esse altare Sancti Michaelis. Illam partem repperit satis integram et in qua secure potest fieri celebratio et hore canonice cantari, dum/modo ante dictum altare unum paramentum postium fiat ad repellendum ventum ad //foli 2r/ securitatem sacrificantis. Et in qua ca/pella ordinavit quod canonici residentes¹⁸ et alii servitores ipsius ecclesie et prioratus ad servitium divinum dedicati dicant horas canonicas cum nota et missarum sollempnia peragant secundum morem et consue/tudinem dicti monasterii Sancti Ruffi et secundum¹⁹ quod laudabiliter fieri consuevit per predecessores²⁰ priores dicti prioratus. Et ulterius, ad securitatem dictorum servitorum, ne exponantur periculo personarum in transeundo per loca quibus iminet ruina, decrevit fieri unum posticum a parte dicte capelle Sancti Michaelis donec alia loca ipsius ecclesie²¹ periculosa fuerint restaurata ad opportunum statum.

Deinde visitavit aliam capellam, a parte //foli 2v/ septentrionis²², que²³ dicitur *capella Sancte Crucis*, in qua capella parietes et archus sunt soluti in suis iuncturis. Et a priori²⁴ statu sed reparabilis est²⁵ \cum/ magnis expensis.

Item visitavit magnam voltam ipsius ecclesie et chorum, in quo solent dicti canonici dicere horas canonicas. \Et/ repperit \ipsam/ collapsam pro medietate et alia medietas adhuc extat, sed eidem iminet ruyna pericul²⁶osa.

Item visitavit campanas dicti prioratus, que sunt sex in numero, quarum una est fracta, sed pene sunt recollecte in ipso prioratu in certo loco, videlicet, in dor/mitorio. Et²⁷ //foli 3r/ ordinavit prefatus reverendus dominus abbas quod ipse campane ponantur et suspendantur super fustes desuper cappellam Sancti Michaelis predictam; et taliter preparentur quod pulsa/ri valeant comode.

Item, visitando modo premissis, ordinavit quod omnes hore canonice pulsantur temporibus constitutis a iure et²⁸ a constitutionibus prefati monasterii, precipiendo canonicis in predicto monasterio residentibus, in virtute sancte obediencie, quatenus dicte hore canonice et misse²⁹, tam pro vivis quam defunctis, postquam locus³⁰ \abtus/ fuerit ad premissa complenda, dicantur³¹ \quodque/ interim non omittantur dici.

Item \repperit quod/ parietes navis dicte ecclesie sunt satis fortes ad sustinendum tectum fusteam //foli 3v/ et potest reparari et cohereri et ad debi/tum statum reduci.

Preterea³² dictus reverendus dominus abbas, visitacionem predictam continuando, repperit³³ libros ecclesie dicti prioratus in quadam camera que vocatur *dormitorium* sequentes:

Primo unum missale pulcrum et notabile, completum. Et incipit in secundo folio³⁴ post kalendarium: «tue, Domine»³⁵, et finit in eodem folio: «qui vivit et regnat»³⁶.

Item aliud missale, quod incipit in II° folio post «Te igitur»: «-ei, Simonis»³⁷, et finit in eodem folio: «quam cena-»³⁸.

Item unum librum <vocatum> *Textum Evangelii*, qui incipit in II° folio: «gregem suum»³⁹, et finit in eodem folia⁴⁰: «sunt et»⁴¹.

Item unum epistolarium, qui incipit in //foli 4r/ II° folio: «filie Sion»⁴², et finit in eodem: «eos qui»⁴³.

Item unum librum officinarium qui incipit in II° folio: «III. Animam»⁴⁴, et finit in eodem: «Alleluya»⁴⁵.

Item unum responsorium⁴⁶ pulcrum et notabile, feriale et santoorale (*sic*), qui incipit in II° folio: «gentes»⁴⁷, et finit in eodem: «in ete-»⁴⁸. Et in penultimo folio incipit: «vel sinistrum»⁴⁹, et finit in eodem: «seculorum. Amen»⁵⁰.

Item⁵¹ aliud responsorium, de littera et nota antiqua.

Item duo salteria, unum, videlicet, de littera nova et aliud de littera antiqua.

Item unum collectarium.

\Item aliud collectarium, pulcrum et pulcre littere./

Item unum kalendarium.

Item unam bibliam, de littera antiqua in duobus voluminibus.

Item *Passiones sanctorum*, in duobus voluminibus de littera antiqua.

Item unus *Textus Evangeliorum et epistolarum*, in uno volumine.

/foli 4v/ Item *Homelie Evangeliorum*, in⁵² \sex/ volumi/nibus.

Item unum magnum volumen vocatum *Dialo/gon*, continens decreta antiqua.

Item unum *Salterium glosatum*, pulcrum, quod incipit in II° folia⁵³ in glosa «Nos de Deo»⁵⁴, et finit in eodem in glosa «Ad presens»⁵⁵. Et in penultimo folio incipit in glosa «Qui ei fidem»⁵⁶, et finit in eodem: «hac⁵⁷ autem»⁵⁸.

Item \duo/ volumina \continencia/ *Exposiciones*⁵⁹ *Evan/geliorum*.

Item unum responsorium de littera et nota antiquis.

Item unum librum continentem casus legum.

Item unum volumen quod incipit in II° folio: «significaret»⁶⁰, et finit in eodem: «utile est plu-»⁶¹.

Item aliud volumen, continens⁶² *Moralia (in) Iob*. Et incipit in primo folio: «Gregorius»⁶³.

Item aliud responsorium de littera \et nota/ antiquis⁶⁴.

/foli 5r/ Item unum volumen in quo continentur ordi/naciones monachorum. Et incipit in II^(o) folio: «ffratres, de habitatore⁶⁵»⁶⁶, et finit in eodem: «reficere ffratres»⁶⁷.

Item unum salterium de littera \et nota/ antiquis⁶⁸ cum ordina/rio missarum.

Item unum officinarium de littera et nota antiquis.

Item unum missale⁶⁹ satis pulcrum, quod in/cipit in II° folio post «Te igitur»: «auxilio»⁷⁰, et finit in eodem: «hostiam»⁷¹.

Item alium librum, continentem ordinationes episcoporum.

Item unum proserium notatum.

Item aliud proserium notatum.

Item unum librum vocatum *Liber dialogorum*⁷².

Item alium librum, vocatum *De vitis patrum*⁷³.

Item alium librum, in quo⁷⁴ continentur ordinaciones et constituciones \monasterii/ Sancti Ruffi et ordinarium⁷⁵ officii dicti monasterii Sancti Ruffi.

/foli 5v/ Item aliud proserium, de littera et nota antiquis.

Item unum ordinarium \sive breviarium/, antichum.

Item unum cisternum⁷⁶ in pergameno scriptum, in quo continetur officium Corpus Christi.

Item alium cisternum in pergameno scriptum, in quo continetur officium de Sancta Trinitate.

Item aliud parvum proserium.

Item⁷⁷ \dicta/ die dictus reverendus dominus abbas, dictam visitationem continuando⁷⁸, visitavit dor/mitorium dicti prioratus⁷⁹, in quo dicti libri pre/inventerati⁸⁰ existunt. Et, quia indigent pro maiori⁸¹ parte reparacione et ligaminibus, que quidem reparacio dictorum librorum ad officium sacriste dicti prioratus⁸² \spectat/ et pertinet, excepto quod \de/ novo novos libros seu alios emere non tenetur si desint, sed prioris sumptibus et expensis⁸³ emi debent, reparacio vero ad ipsum officium sacriste pertinet, */foli 6r/* quamobrem, harum serie, in virtute sancte obediencie precipit⁸⁴ et mandavit⁸⁵ sacriste qui nunc est et pro tempore fuerit \quod/ dictos libros, \scilicet, illos qui sunt necessarii ad officium dicte ecclesie/, reparari⁸⁶, religari \et/ cohoperiri⁸⁷ et decenter abtari faciat infra unius anni spacium, a die presenti⁸⁸ numerandum⁸⁹.

Item sequitur inventarium vestimentorum⁹⁰ dicte ecclesie:

Et primo unam capam processionalem operatam cum palmitibus vitis, de cirico⁹¹ viridi⁹² et crosseo⁹³ operatam.

Item quandam aliam capam operatam de eisdem ciricis et eiusdem forme.

Item quandam aliam capam de cirico viridi et crosseo, cum *fullatgiis* de cirico viridi.

Item quandam aliam capam⁹⁴, cum affro magno deaurato, cum quinque campis deauratis et magnis ymaginibus et operatam per totum cum⁹⁵ sinis⁹⁶ aureis /*foli 6v*/ et rotulis deauratis scriptis desuper, pulcram et integram et in nulla sui parte⁹⁷ destruc/tam sive lesam, plicatam in quodam panno⁹⁸ lineo.

Item duas dalmaticas, pro diacono et sub/diacono, operatas de cirico viridi et crosseo et folderatas de tela viridi.

Item casulam sacerdotalem eiusdem coloris et folderatam de eadem tela.

Item etiam⁹⁹ \quatuor/ dalmaticas, duas, videlicet, crocei coloris et aliam¹⁰⁰ crossei coloris obscuri.

Item aliam dalmaticam, operatam de cirico rubeo et nigro.

Item quandam casulam de cirico albo cum¹⁰¹ cirico fili aurei¹⁰² in modum crucis operatam.

Item quandam aliam casullam, cum cruce de *fustani*¹⁰³ albo et cum listis de cirico rubeo operatam.

/*foli 7r*/ Item quandam aliam casullam, de cirico viridi obscuro et persicho cum avibus et *fullat/giis*¹⁰⁴ et cum filo deaurato operatam, satis anticham.

Item quandam aliam casullam, de cirico¹⁰⁵ \violato/ cum barra ante et retro de cirico deaurato, folderata¹⁰⁶ cum tela persicha.

Item quandam aliam casullam, pro medietate de cirico viridi et pro¹⁰⁷ alia medietate de cirico¹⁰⁸ rubeo cum barris de cirico viridi, albo et persicho operatam.

Item quandam aliam casullam, de cirico crosseo cum cruce retro de cirico deaurato (*sic*), cum castellis operatis in eadem.

Item aliam casullam, pro medietate de cirico viridi \et/ cum avibus operatam et¹⁰⁹ \pro/ alia¹¹⁰ medietate cum griffonibus de cirico rubeo operatam.

/foli 7v/ Item quandam aliam casullam, de panno albo cum barris albis, rubeis et lividi coloris ab utraque parte, satis anticham.

Item quandam aliam casullam, de panno crossei et nigri coloris cum foliis vitis operatam.

Item quandam capam nigram pro processione mortuorum facienda.

Item quandam aliam capam, crossei coloris, cum avibus¹¹¹ et cum barris albi¹¹², cro/cei et persichi coloris a parte¹¹³ \anteriori¹¹⁴/ operatam.

Item quandam aliam capam, cum griffonibus operatam, cum tribus barris crossei coloris per transversum.

Item quandam casulam percisci¹¹⁵ coloris cum aquilis deauratis operatam, munitam amitto, alba, stola, manipulo et sinto/rio sive cordono.

/foli 8r/ Item quandam aliam casulam, de¹¹⁶ tela alba, munitam amito, alba, stola, manipulo et cordono.

Item aliam casulam, de cirico nigro, operatam *fullatgiis* eiusdem ciricis¹¹⁷, pro cele/bracione¹¹⁸ defunctorum, munitam amitto, alba, stola, manipulo et cordono.

Item sequ(u)ntur panni pro paramentis alta/rium dicte ecclesie:

Et primo quandam pannum de cirico¹¹⁹ istoriatum per menses anni in campo percissi¹²⁰ coloris.

Item quandam alium pannum, listatum de albo et viridi¹²¹ coloris.

Item quandam alium pannum, operatum cum duobus leonibus de cirico albo.

Item quandam alium pannum sive¹²² \paliu/, de lana cum barris croceis et nigris.

Item quandam alium pannum sive¹²³ \paliu/, */foli 8v/* de veluto, pro una parte de veluto viridi et alia parte de veluto scacato¹²⁴ rosei coloris.

Item quendam alium pannum sive¹²⁵ \palium/, de cirico istoriato cum mensibus anni rubei et rosei coloris.

Item quendam alium pannum, de tela, operatum cum pinis¹²⁶ albis.

Item quendam alium pannum, de tela alba cum crucibus¹²⁷ et listis nigris.

Item quendam alium pannum, de altari maiori cum cruce et tela \de persicho/ circum¹²⁸ circa, operatum¹²⁹ ad modum lingarum.

Item alium pannum de tela alba, cum listis¹³⁰ \nigris/ per transversum.

Item quoddam frontale de cirico rubei¹³¹ et crocei coloris.

/foli 9r/ Item aliud frontale, de pergameno depicto cum roseis¹³² albis in campo rubeo.

Item aliud frontale, de tela listato¹³³ cum barris albis, viridibus et nigris.

Item quendam pannum de cirico operatum de¹³⁴ aquilis in campo violati coloris.

Item quoddam frontale de tela¹³⁵ cum listis albis¹³⁶, nigris et viridibus.

Item aliud frontale de tela, operatum cum¹³⁷ cirico¹³⁸ crosseo, rubeo et viridi.

Item aliud frontale de tela¹³⁹, operatum cum¹⁴⁰ listis albis, nigris et viridibus.

Item aliud frontale, de¹⁴¹ veluto viridi listato cum barris albis et viridibus.

Item quendam¹⁴² pannum de cirico¹⁴³ \persicho/ circumcirca, de cirico croceo et rubeo cum barra deaurata.

Item viginti quinque mapas, tam parvas quam magnas */foli 9v/* et tam magni quam parvi \et mediocris/ valoris.

Item¹⁴⁴ \XV/ velamina¹⁴⁵ de cirico modici valoris.

Item, in quadam bustria sive capsula¹⁴⁶ larga depicta¹⁴⁷, \viginti unum/ velamina de cirico que sunt magni valoris.

- Item quinque stolas competentes.
- Item¹⁴⁸ \quatuor/ manipulos.
- Item viginti septem paramenta¹⁴⁹ albarum et amittorum.
- Item¹⁵⁰ \quatuor/ cohoptoria sive¹⁵¹ camisas crucis.
- Item duo parva frontalia, parvi valoris.
- Item duas albas competentes.
- Item duas mitras¹⁵², modici valoris, pro cantoribus.
- Item unum mantellum ymaginis beate Marie de veluto viridi et rubeo barratum¹⁵³.
- Item aliud mantellum eiusdem ymaginis, de¹⁵⁴ panno damasseno¹⁵⁵ lividi coloris.
- /foli 10r/ Item aliud mantellum, de cirico *jacme*¹⁵⁶.
- Item unam stolam et manipulum de cirico rubeo foldera¹⁵⁷tos de¹⁵⁸ \sindito¹⁵⁹/ nigro.
- Item duodecim corporalia.
- Item duas banderías, pulcras, de cirico viridi, cum ymaginibus beate Virginis Marie operatas de auro, cum duobus bordonibus fusteis depictis cum arboribus \sive signis/ deauratis.
- Item unum pannum sive palium de tela listatum diversis coloribus.
- Item alium pannum sive palium de tela, cum stellis.
- Item duo frontalia de pergamento depicto cum rosis¹⁶⁰ albis¹⁶¹ et rubeis.
- Item duos bordonos pro cantoribus, depictos cum quibusdam armis in quibus sunt depicti leones.
- Item duos *ventayls*, depictos, operatos de cirico circumcirca.
- Item unum turribulum¹⁶² de cupro, competens.
- /foli 10v/ Item duo ova de strussio¹⁶³.
- Item unam bassinam¹⁶⁴ aramis¹⁶⁵, in qua tenetur lumen accensum ante altare Beate Marie.
- Item unum pannum sive palium de cirico rubeo¹⁶⁶ et croceo.

Item aliud¹⁶⁷ pannum sive palium, de tela alba cum listis de tela livida.

Item aliud¹⁶⁸ pannum sive palium¹⁶⁹ de tela, operatum diversis coloribus in campo crosseo.

Item aliud palium de panno albo, modici va/loris, cum quinque crucibus de panno viridi.

Item aliud palium \de cirico/, depictum diversis animalibus et diversis coloribus.

Item aliud palium de tela, depictum diversis avibus et floribus.

Item aliud¹⁷⁰ pannum de tela, in quo est depicta vita sancti Christofori.

Item unum mantellum ymaginis beate Marie de cirico morato.

Item aliud mantellum, de tela alba, operatum de cirico viridi.

/foli 11r/ Item¹⁷¹ quatuor candelabra ferrea magna pro servicio ecclesie.

Item quatuor candelabra parva pro servicio dicte ecclesie.

Item unum tapissium sive *tapit*, operatum.

Item¹⁷² [].

/foli 11v/ Item, \continuando dictam visitationem/, fuerunt repperta iocalia et bona sequentia in¹⁷³ \posse/ Bartolomei Vilar, dicte ville de Bisullduno, cui quidem Bartolomeo dicta iocalia et bona, \ut asseritur/, fuerunt¹⁷⁴ comendata per venerabilem Guillemmum Rey/nardi, canonicum et sacristam¹⁷⁵ ecclesie dicti prio/ratus:

Et primo duo candelabra argentea.

Item una parva caxia argentea.

Item unam custodiam¹⁷⁶ de *lautó* pro tenendo sive conservando corpus Christi.

Item unum turibulum argenteum.

Item unum lapidem de cristallo.

¹⁷⁷Item tres mapas altaris.

Item unam tovalliolum altaris.

Item¹⁷⁸ unum *astoig* fusti, in quo antiquitus recondebatur lignum sancte Crucis.

Item unum *Textum* quatuor evangelistarum, cohopertum in una parte de argento, ubi est ymago */foli 12r/* Crucifixi et ymago gloriose Virginis Marie et ymago sancti Iohannis cum duobus angelis desuper existentibus, totum de argento. Et incipit in II° folio post primum Evan/gelium: «-auris suis»¹⁷⁹, et finit in eodem: «servies»¹⁸⁰. Et in penultimo folio dictorum Evangeliorum¹⁸¹ incipit: «Et ille sit»¹⁸²,¹⁸³, et finit in eodem: «habeatis in»¹⁸⁴.

Item unum reliquiare argenti in parte¹⁸⁵ deaurati¹⁸⁶, in¹⁸⁷ quo sunt multe reliquie, cum una parva cruce argenti in qua est ymago Crucifixi.

Item, intus quandam parvam caxiam, una parva crux argenti¹⁸⁸ deaurati et duas *tovayloles*, unam, videlicet, de¹⁸⁹ cirico et aliam de panno lini, operatam de cirico in parte.

Item duos calices argenti cum duabus patenis argenti.

/foli 12v/ Item duo corporalia¹⁹⁰ altaris.

Item, in quadam tenda \in qua/ dictus Guillelmus Reynardi, sacrista, propter terre motus qui anno presenti, Deo permittente, valde viguerunt <condiderat>, fuerunt reperta iocalia sequentia:

Primo unam crucem magnam \fusti/ cohopertam de argento cum multis lapidibus cristal/linis et aliis diversis lapidibus.

Item quandam aliam crucem, pulcherrimam, \argenti/, in qua est de ligno sancte Crucis encastato¹⁹¹, cum sex lapidibus preciosis, cum pulcro et magno pede argenti deaurati, in quo pede sunt quatuor arma domini regis Aragonum.

¹⁹²[]

/foli 13r/ Item, visitando et continuando ipsam visita/cionem, prefatus reverendus dominus abbas repperit dormitorium dicti prioratus aliquantulum in parietibus dirutum, non \tamen/ ex terre motu, et tecta illius satis debilia. \Igitur/ ordinavit¹⁹³ quod prior seu administrator dicti prioratus re/paret dictum dormitorium et

recho/periri faciat bene et sufficienter, taliter quod canonici claustrales dicti prioratus in eodem secrete valeant dormire et stare. Item ordinavit quod dictus prior seu administra/tor faciat fieri¹⁹⁴ lectos munitos in ipso dormitorio, in quibus dormi/ant dicti canonici claustrales, cum sacrista et subsacrista iam de eorum bonis habeant tenere pro se ipsis¹⁹⁵, scilicet, cuilibet¹⁹⁶ ipsorum, unum lectum munitum.

Item ordinat quod ecclesiam in illa parte in qua non est collapsa faciat reco/hoperiri tegulis, ne pluviarum distilla/cione muri ipsius¹⁹⁷ ecclesie putrefiant et dissolvantur.

/foli 13v/ Item ordinat quod, cum pars claustris ab oriente sit male cooperta in tectis, in qua quidem parte est camera sacriste, in quantum consue/verit prior recohoperire, repparet; alioquin, precipit sacriste quod repparet¹⁹⁸ et cohoperiat eam desuper. Item precipit dicto priori quod faciat duo pilaria in claustro a dicta parte orientis, subtus duos archus quibus iminet ruyna nisi fiant dicta duo pilaria. Item ordinat quod dictus prior restauret et repparet partem claustris a parte septen/trionis et recohoperiri faciat, faciendo in eadem parte duo pilaria super quibus sustententur trabes solarii dicti claustris et¹⁹⁹ tectorum propter partem parietis fortalitii cui iminet ruyna.

Item ordinat et precipit quod dictus prior seu */foli 14r/* administrator teneat²⁰⁰ \in dicto monasterio/ saltim²⁰¹ \quatuor canonicos donech dictus/ prioratus pervenerit ad pinguiolem fortunam. Item ordinat quod teneat unum clericum pro pulsandis campanis et pro servicio ecclesie et canonicorum. Item ordinat quod dicti canonici comedant, bibant et dormiant infra cepta²⁰² dicti prioratus. Item²⁰³ ordinat quod dicti canonici in ipso prio/ratu residentes dicant horas cano/nicas nocturnas et diurnas²⁰⁴ ac missas pro vivis et deffunctis sicuti fieri est assuetum in²⁰⁵ \dicto/ monasterio \Sancti Ruffi/ et sacra religione. Item ordinat et descernit²⁰⁶ quod dictus prior provi/deat \dictis canonicis/ in victu, tegumento, vestiariis²⁰⁷ ac munitione et aliis necessariis sicuti consuetum est fieri

in dicto nostro monasterio et sacra religione. Item²⁰⁸ ordinavit dictus reverendus dominus²⁰⁹ abbas quod cuilibet dictorum cano/nicorum dentur pro vestiario anno quolibet²¹⁰ sexaginta solidi, prout est assuetum. /foli 14v/ Item ordinat et discernit quod dictus prior recolligat pauperes et canonici eosdem pauperes recipiant et eis pedes \et manus/ lavent, prout est consuetum est (sic) fieri in \dicto/ monasterio et in sacra religione.

Item ordinat quod dictus prior seu administrator²¹¹ \aut eius procurator faciant fieri capibrevia seu/ recog²¹²nicionones huius prioratus infra unius anni spacium proxime venturi. Item ordinat dictus reverendus dominus abbas quod dictus prior seu administrator faciat seu fieri faciat inventarium de omnibus bonis dicti prioratus, mobilibus et immobi/libus.

Item dictus reverendus dominus abbas, dictam visitacionem continuando, repperit in cellario maiori dicti prioratus tres tinas magnas et unam parvam et quatuor \vasa/ vinaria magna et unum parvum. Item, in cellario minori²¹³, duo vasa vinaria magna et unum²¹⁴ parvum et unum vas vinarium magnum sine fundo et \cum/ aliquibus doguis²¹⁵ fractis.

Fuit actum die dominica XIII^a marcii anno CCCC^o XX° nono, presentibus baiulo, priori [et] iuratis ex adverso, sqilicet,²¹⁶ et et (sic) pro testibus Raymundo Goell et Petro de Casellis et pluribus aliis²¹⁷ .²¹⁸

¹ El document s'ha reproduït amb la màxima fidelitat respecte al text original. Això no obstant, per tal de facilitar-ne la lectura i fer-lo més comprensible, s'han aplicat les normes ortogràfiques actuals a la puntuació, la separació dels mots i l'ús de les majúscules i minúscules. Les paraules catalanes presents al cos de l'acta s'han reproduït en lletra cursiva i s'han accentuat gràficament segons la normativa.

Els signes emprats a l'edició són els següents: \nnn/ Text afegit per l'escrivent a l'interlineat per a esmenar un oblit o corregir un text anterior. / Divisió de paraula al final de la línia. (nnn) Lletres o mots reintegrats a la transcripció, absents a l'original per oblit de l'escrivent. <nnn> Mots afegits a l'edició per a facilitar la comprensió del text. [] Llacuna original. [nnn] Lletres restituïdes a la transcripció, perdudes a l'original a causa del mal estat de conservació de l'escriptura. [+/- n] Nombre aproximat de caràcters que resulten intel·ligibles pel mateix motiu. -nn o nn- Mots

incomplets per la seva part inicial o final, respectivament, presents en una citació textual. {-} Grafia no identificada arran de la mala execució de l'escriptura.

² *A l'angle superior esquerre, interpolat al segle XVIII: Compulsat. Registro 2º.*

³ *Visita corregeix Visitat (l'execució de t final és incompleta).*

⁴ *Visita abbatis Sancti Ruffi, interpolat al segle XVI.*

⁵ *Repetició errònia de Domini (més endavant, a Nativitate Domini).*

⁶ *Execució vacil·lant de o volada.*

⁷ *Al marge esquerre, de mà del segon escriptor: Fuit satis/factum ex toto.*

⁸ *dominus corregeix una forma anterior del mateix mot.*

⁹ *S'ha desenvolupat Dominicus l'abreviatura .d. present a l'original, sense que hagi estat possible certificar l'exactitud d'aquesta lectura.*

¹⁰ *Segueix, cancel·lat, sociis.*

¹¹ *Segueix, cancel·lat, in.*

¹² *Finalitza en aquest punt la intervenció del primer escriptor.*

¹³ *Segueix, cancel·lat, accedens.*

¹⁴ *Segueix, cancel·lat, et seu.*

¹⁵ *Segueix, cancel·lat, absque.*

¹⁶ *Segueix un espai en blanc, de separació dels dos paràgrafs successius, corresponent a sis línies de text, aproximadament.*

¹⁷ *Segueix, cancel·lat, que.*

¹⁸ *Segueix, cancel·lat, in di.*

¹⁹ *Segueix, cancel·lat, quod amb signe d'abreviatura inusual.*

²⁰ *Segueix, cancel·lat, d.*

²¹ *ecclesie corregeix ecclesia.*

²² *Segueix, cancel·lat, in.*

²³ *que corregeix qua.*

²⁴ *priori corregeix, impròpiament, priore. L'ús de la desinència -i en lloc de -e en l'ablatiu singular dels adjectius comparatius, incorrecte d'acord amb les normes gramaticals del llatí clàssic, però freqüent a l'època de la redacció de l'acta de visita, és l'habitual al document (vegeu, més endavant, maiori, minori i anteriori per maiore, minore i anteriore).*

²⁵ *Segueix, cancel·lat, absque.*

²⁶ *Execució inusual de l, que presenta àpex inferior oblic molt desenvolupat cap a la dreta i tancat amb un gir a l'esquerra.*

²⁷ *Segueix un espai en blanc, ratllat amb un traç horitzontal, corresponent a mitja línia de text, aproximadament.*

²⁸ *Segueix, cancel·lat, ad.*

²⁹ *dicte hore canonice et misse corregeix dictas horas canonicas et missas.*

³⁰ *Segueix, cancel·lat, aptus.*

³¹ *dicantur, incorporat per l'escriptor en una revisió posterior a la còpia del text, ocupa una part del marge dret. Segueix, cancel·lat, quosque \quo/.*

³² *Segueix, cancel·lat, die veneris undecima mensis et anni predictorum.*

³³ *Segueix, cancel·lat, dictos.*

³⁴ *Segueix, cancel·lat, t.*

³⁵ *«tue, Domine», subratllat.*

- ³⁶ «qui vivit et regnat», *subratllat*.
- ³⁷ «-ei, Simonis», *subratllat*.
- ³⁸ «quam cena-», *subratllat*.
- ³⁹ «gregem suum», *subratllat*.
- ⁴⁰ *Errada per folio*.
- ⁴¹ «sunt et», *subratllat*.
- ⁴² «filie Sion», *subratllat*.
- ⁴³ «eos qui», *subratllat*.
- ⁴⁴ «III. Animam», *subratllat*.
- ⁴⁵ «Alleluya», *subratllat*.
- ⁴⁶ *Segueix, cancel·lat, q.*
- ⁴⁷ «gentes», *subratllat*.
- ⁴⁸ «in ete-», *subratllat*.
- ⁴⁹ «vel sinistrum», *subratllat. Segueix, cancel·lat, \Item/*.
- ⁵⁰ «seculorum. Amen», *subratllat*.
- ⁵¹ *Segueix, cancel·lat, duo psalteria*.
- ⁵² *Segueix, cancel·lat, quinque*.
- ⁵³ *Errada per folio*.
- ⁵⁴ «Nos de Deo», *subratllat; originàriament, el subratllat incloïa també in glosa*.
- ⁵⁵ «Ad presens», *subratllat*.
- ⁵⁶ «Qui ei fidem», *subratllat*.
- ⁵⁷ *hac corregeix hoc*.
- ⁵⁸ «hac autem», *subratllat*.
- ⁵⁹ \duo/ volumina \continencia/ *Exposiciones corregeix unum volumen continens Exposicionem*.
- ⁶⁰ «significaret», *subratllat*.
- ⁶¹ «utile est plu-», *subratllat*.
- ⁶² *Segueix, cancel·lat, vo*.
- ⁶³ «Gregorius», *subratllat*.
- ⁶⁴ *antiquis corregeix antiqua*.
- ⁶⁵ *habitatore s'hi representa abreujat en la forma hitatore i sense signe d'abreviatura*.
- ⁶⁶ «ffratres, de habitatore», *subratllat*.
- ⁶⁷ «reficere ffratres», *subratllat*.
- ⁶⁸ *antiquis corregeix antiqua*.
- ⁶⁹ *missale corregeix una forma anterior del mateix mot*.
- ⁷⁰ «auxilio», *subratllat*.
- ⁷¹ «hostiam», *subratllat*.
- ⁷² *Liber dialogorum, subratllat*.
- ⁷³ *De vitis patrum, subratllat*.
- ⁷⁴ *Segueix, cancel·lat, continentes, representat en extens però amb signe d'abreviatura*.
- ⁷⁵ *ordinarium corregeix ordinarii*.
- ⁷⁶ *cisternum per sisternum, és a dir, plec o quadern format per sis fulls. La fluctuació de les grafies c i s davant les vocals e i i és molt habitual al document (vegeu, més endavant, cirico per sirico, crosseo per croceo, percisci i percissi per persici,*

damasseno per damasceno, sit per scit, cepta per septa, discernit per decernit, etc.), a causa de la coincidència de valor fonètic que les dues lletres tenen en català en aquesta posició. Com és sabut, lluny de ser una característica distintiva d'aquesta acta de visita, l'omissió de les diferències que c i s presenten en la pronunciació llatina clàssica és un fenomen molt freqüent als textos documentals catalans que es van redactar en llatí a l'època de l'expedició de l'escriptura i als segles anteriors i posteriors.

⁷⁷ *Segueix, cancel-lat*, dicta abreuja en la forma dca i amb signe d'abreviatura semblant a una paràbola tancada a l'esquerra. El mot és substituït per dicta abreviat de la mateixa manera, però amb perllongament curvilini de a indicant la contracció. Els dos traços s'empren indistintament al document com a signes generals d'abreviatura.

⁷⁸ *Segueix, cancel-lat*, vs.

⁷⁹ *Segueix, cancel-lat*, E, d'execució incompleta.

⁸⁰ *Segueix, cancel-lat*, cum pannis et indume.

⁸¹ maiori per maiore (vegeu la nota 24).

⁸² *Segueix, cancel-lat*, sp expetat.

⁸³ *Segueix, cancel-lat*, eni.

⁸⁴ Errada per precepit.

⁸⁵ precipit et mandavit *corregeix* precipimus et mandamus.

⁸⁶ *Segueix, cancel-lat*, et.

⁸⁷ repparari, religari \et/ cohoperiri *corregeix* repparare, religare \et/ cohoperire.

⁸⁸ presenti *corregeix* present.

⁸⁹ numerandum *corregeix* mumerandum.

⁹⁰ *Segueix, cancel-lat*, ec (l'execució de c és incompleta).

⁹¹ cirico per sirico ("seda") (vegeu la nota 76).

⁹² viridi *corregeix* virido.

⁹³ crosseo per croceo ("groc") (vegeu la nota 76).

⁹⁴ capam *corregeix* campam. *Segueix, cancel-lat*, pulcram.

⁹⁵ *Segueix, cancel-lat* erròniament, signis.

⁹⁶ *Segueix, cancel-lat*, ab.

⁹⁷ *Segueix, cancel-lat*, le.

⁹⁸ panno *corregeix* manno.

⁹⁹ *Segueix, cancel-lat* erròniament, tres.

¹⁰⁰ *Segueix, cancel-lat*, ja c.

¹⁰¹ *Segueix, cancel-lat*, cr (l'execució de r és incompleta).

¹⁰² *Segueix, cancel-lat*, a.

¹⁰³ *Segueix, cancel-lat*, ab.

¹⁰⁴ *Segueix, cancel-lat*, operatam.

¹⁰⁵ *Segueix, cancel-lat*, roseo persicho.

¹⁰⁶ Errada per folderatam.

¹⁰⁷ Abreviatura de pro molt propera gràficament a la de par i per.

¹⁰⁸ *Segueix, cancel-lat*, v.

¹⁰⁹ *Segueix, cancel-lat*, ab.

¹¹⁰ *Segueix, cancel-lat*, parte.

¹¹¹ *Segueix, cancel-lat*, operatam.

-
- 112 albi *corregeix* albis. *Segueix, cancel·lat, r.*
113 *Segueix, cancel·lat, interiori.*
114 anteriori *per* anteriore (vegeu la nota 24).
115 percisci *per* persici ("prèsssec") (vegeu la nota 76).
116 *Segueix, cancel·lat, pa.*
117 *Errada per* cirici.
118 *Segueix, cancel·lat, r.*
119 *Segueix, cancel·lat, operatum de* ci.
120 Vegeu la nota 115.
121 *Errada per* viridis.
122 *Segueix, cancel·lat, palleum.*
123 *Segueix, cancel·lat, palleum.*
124 *Segueix, cancel·lat, roseli.*
125 *Segueix, cancel·lat, palleum.*
126 Probablement, *errada per* pineis ("pinyes"). *Segueix, cancel·lat, abl.*
127 *Segueix, cancel·lat, ni (l'execució de i és incompleta).*
128 circum- s'hi representa abreujat en la forma ccum i sense signe d'abreviatura.
Segueix, cancel·lat, ca.
129 *Segueix, cancel·lat, ad* lin.
130 *Segueix, cancel·lat, lividis.*
131 rubei *corregeix* rubeo.
132 *Errada per* rosis.
133 *Errada per* listata.
134 *Segueix, cancel·lat, ali.*
135 *Segueix, cancel·lat, oper.*
136 *Segueix, cancel·lat, et et.*
137 *Segueix, cancel·lat, r.*
138 *Segueix, cancel·lat, cro.*
139 *Segueix, cancel·lat, oper.*
140 *Segueix, cancel·lat, list.*
141 *Segueix, cancel·lat, circi.*
142 quendam s'hi representa en extens i amb signe d'abreviatura, *sobrer.*
143 *Segueix, cancel·lat, crocei coloris et.*
144 *Segueix, cancel·lat, tresdecim.*
145 *Segueix, cancel·lat, tam par.*
146 *Segueix, cancel·lat, la (l'execució de a és incompleta).*
147 *Segueix, cancel·lat, decem novem.*
148 *Segueix, cancel·lat, tres.*
149 *Segueix, cancel·lat, albarum.*
150 *Segueix, cancel·lat, coh tria.*
151 *sive, sobreescrit al mateix mot.*
152 *Segueix, cancel·lat, quam.*
153 *barratum corregeix* barratam.
154 *Segueix, cancel·lat, do.*
155 damasseno *per* damasceno ("de Damasc", "domàs") (vegeu la nota 76).

¹⁵⁶ *Mot no documentat i de lectura incerta. Podria tractar-se d'un adjectiu català avui en desús, indicatiu del color de la seda amb què s'havia confeccionat el mantell i de significat proper a "groc". Agraieixo al Dr. Antoni Cobos i Fajardo l'ajuda prestada en la identificació d'aquesta paraula.*

¹⁵⁷ a corregeix una grafia anterior.

¹⁵⁸ *Segueix, cancel·lat, cirico.*

¹⁵⁹ *Terme no documentat, de lectura incerta (no es descarten totalment les formes sindato, sindico i, fins i tot, sandato), que podria correspondre a una deformació del mot sendato ("sendat" en català). El sendat és una roba fina, de seda, utilitzada en la confecció de vestits, mantells, penons i, com a l'acta de visita, folres (vegeu ALCOVER, Antoni M. Diccionari català-valencià-balear. 2a ed. Palma de Mallorca: Moll, 1964-1969. 10 v. Vol. 9, p. 822, sota la veu "sendat", i també, en línia, <<http://dcvb.iecat.net>>, sota la mateixa veu [Consulta: 1 de març de 2011].*

¹⁶⁰ *rosis corregeix ross.*

¹⁶¹ *Segueix, cancel·lat, r.*

¹⁶² *turribulum per turibulum ("encenser").*

¹⁶³ *Errada per struthione, forma ablativa de struthio ("estruç").*

¹⁶⁴ *Segueix, cancel·lat, de.*

¹⁶⁵ *Errada per aeraminis (o eraminis) ("aram").*

¹⁶⁶ *Segueix, cancel·lat, et et livido.*

¹⁶⁷ *Errada per alium.*

¹⁶⁸ *aliud corregeix, erròniament, alium.*

¹⁶⁹ *Segueix, cancel·lat, op (l'execució de p és molt incipient).*

¹⁷⁰ *Errada per alium.*

¹⁷¹ *Segueix, cancel·lat, duo.*

¹⁷² *Segueix un espai en blanc, corresponent a poc més de tres quartes parts de la pàgina.*

¹⁷³ *Segueix, cancel·lat, tenda.*

¹⁷⁴ *fuerunt corregeix fuerant.*

¹⁷⁵ *Segueix, cancel·lat, d.*

¹⁷⁶ *Segueix, cancel·lat, ar (l'execució de r és incompleta).*

¹⁷⁷ *Al marge esquerre, defficiunt II; el verb s'hi representa abreujat en la forma deffi i sense signe d'abreviatura.*

¹⁷⁸ *Segueix, cancel·lat, l.*

¹⁷⁹ «-auris suis», subratllat.

¹⁸⁰ «servies», subratllat.

¹⁸¹ *Evangeliorum corregeix una forma anterior del mateix mot.*

¹⁸² *Errada per scit ("sap", "coneix") (vegeu la nota 76).*

¹⁸³ «Et ille sit», subratllat.

¹⁸⁴ «habeatis in», subratllat.

¹⁸⁵ *Segueix, cancel·lat, deua.*

¹⁸⁶ *deaurati corregeix deauratum.*

¹⁸⁷ *Segueix, cancel·lat, par.*

¹⁸⁸ *argenti corregeix argentea.*

¹⁸⁹ *Segueix, cancel·lat, s.*

- ¹⁹⁰ *Segueix, cancel·lat, argenti.*
- ¹⁹¹ *encastato corregeix encastatorum.*
- ¹⁹² *Segueix un espai en blanc, corresponent a poc menys de la meitat de la pàgina.*
- ¹⁹³ *ordinavit corregeix ordinat.*
- ¹⁹⁴ *Segueix, cancel·lat, quatuor \quos/.*
- ¹⁹⁵ *Segueix, cancel·lat, de.*
- ¹⁹⁶ *Mot de lectura incerta, que corregeix uterque.*
- ¹⁹⁷ *Segueix, cancel·lat, un traç incomplet, corresponent a una grafia no identificada (potser E).*
- ¹⁹⁸ *Segueix, cancel·lat, r, d'execució incompleta.*
- ¹⁹⁹ *Segueix, cancel·lat, tex.*
- ²⁰⁰ *Segueix, cancel·lat, numerum cano/nicorum consuetum.*
- ²⁰¹ *Segueix, cancel·lat, sex donec dictus dominus prior et.*
- ²⁰² *cepta per septa ("murs", "recinte") (vegeu la nota 76).*
- ²⁰³ *Segueix o, omesa.*
- ²⁰⁴ *Segueix, cancel·lat, et.*
- ²⁰⁵ *Segueix, cancel·lat, nostro.*
- ²⁰⁶ *descernit per decernit ("decreta", "estatueix") (vegeu la nota 76).*
- ²⁰⁷ *Segueix, cancel·lat, et.*
- ²⁰⁸ *Segueix, cancel·lat, quare canonici et predicti veniunt de longo.*
- ²⁰⁹ *Segueix, cancel·lat, prior.*
- ²¹⁰ *Segueix, cancel·lat, decem floreni auri.*
- ²¹¹ *Segueix, cancel·lat, faciant sibi.*
- ²¹² *Execució inusual de g, que es perllonga a l'esquerra amb un traç gràficament proper al signe que presenta p a l'abreviatura dels grups par i per.*
- ²¹³ *minori per minore (vegeu la nota 24).*
- ²¹⁴ *unum corregeix unium.*
- ²¹⁵ *doguis per dogis ("dogues"). Novament, la representació del mot es basa en la correspondència de sons i grafies pròpia del català i no de la llengua llatina, tal com s'esdevé també amb la confusió de c i s davant e i i (vegeu la nota 76).*
- ²¹⁶ *ex adverso, sqilicet, mots abreviats a l'original i d'identificació dubtosa, especialment el darrer.*
- ²¹⁷ *De et pro testibus a et pluribus aliis, escrit a l'esquerra de la pàgina per damunt de Fuit actum etc. La seva relació amb la resta de l'escatocol no queda senyalada amb cap signe de remissió.*
- ²¹⁸ *Al peu de l'acta, de la mateixa mà: Iohannes Bianchi, in decretis licenciatus, prior \Beate Marie de ²¹⁹\Pilia/, Niciensis diocesis ²²⁰ et/ honorabilis collegii Sancti Ruffi Montis Pessullani, et Raymundus [+/- 7], prior Sancti Blasii civitatis {---}nensis ²²¹; et <presente> nobili Georgio de Be[n]audis ²²², scutifero dicti domini \abbatis/²²³.*
- ²¹⁹ *Segueix, cancel·lat, Avi.*
- ²²⁰ *Niciensis diocesis, afegit a l'angle inferior esquerre de la pàgina. Cap signe de remissió no n'indica el vincle amb el text.*
- ²²¹ *Topònim no identificat a causa de la mala execució de les tres primeres grafies.*
- ²²² *Mot de lectura dubtosa.*
- ²²³ *De {---}nensis a domini \abbatis/, escrit per damunt dels noms dels priors.*